

MOLIYAVIY HISOBOT TUZISH VA AUDITORLIK XULOSASINI SHAKLLANTIRISH

Turayeva Gulizahro

Guliston davlat universiteti dotsenti

Yo'ldoshov Dilshod

Axrorov Azamat

Guliston davlat universiteti talabasi

***Annotatsiya** Mazkur tezisdagi iqtisodiyotni erkinlashtirish va investitsion jozibadorlikni oshirish sharoitida O'zbekiston Respublikasida moliyaviy hisobotlarni xalqaro standartlar (MHXS) asosida tuzish va auditorlik xulosasini shakllantirishning ilmiy va amaliy masalalari tadqiq qilingan.*

***Kalit so'zlar:** Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS), xalqaro audit standartlari (XAS), auditorlik xulosasi, axborot assimetriyasi, korporativ boshqaruv, makroiqtisodiy barqarorlik, investitsiya iqlimi.*

***Аннотация.** В данной диссертации рассматриваются научные и практические вопросы составления финансовой отчетности на основе Международных стандартов финансовой отчетности (МСФО) и формирования аудиторского заключения в Республике Узбекистан в условиях либерализации экономики и повышения инвестиционной привлекательности.*

***Ключевые слова:** Международные стандарты финансовой отчетности (МСФО), Международные стандарты аудита (МСА), аудиторское заключение, информационная асимметрия, корпоративное управление, макроэкономическая стабильность, инвестиционный климат.*

Abstract. *This thesis examines the scientific and practical issues of preparing financial statements based on international financial reporting standards (IFRS) and forming an audit opinion in the Republic of Uzbekistan in the context of economic liberalization and increased investment attractiveness.*

Keywords: *International Financial Reporting Standards (IFRS), International Auditing Standards (IAS), audit report, information asymmetry, corporate governance, macroeconomic stability, investment climate.*

KIRISH

O'zbekiston iqtisodiyotidagi jadal tarkibiy islohotlar, davlat ulushi yuqori bo'lgan yirik korxonalarning transformatsiyasi va xususiylashtirish jarayonlari milliy iqtisodiyotning xalqaro moliya bozorlari bilan chuqur integratsiyasini taqozo etmoqda. Ushbu sharoitda investitsiyaviy faollikni rag'batlantirishning asosiy shartlaridan biri – bu haqqoniy, shaffof va xalqaro talablarga to'liq javob beradigan moliyaviy hisobot tizimini shakllantirishdir. Moliyaviy hisobot faqatgina o'tgan davrdagi faoliyat natijalarini qayd etuvchi hujjat emas, balki mulkdorlar, kreditorlar, va potensial investorlar uchun iqtisodiy qarorlar qabul qilishda tayanch bo'ladigan strategik axborot manbayidir.

Makroiqtisodiy ko'rsatkichlarning yaxshilanishi fonida korporativ sektorda xalqaro standartlarga o'tish jarayoni me'yoriy jihatdan ham qat'iylashtirildi. 2025 yil 1 yanvardan boshlab "Moliyaviy hisobotlarni taqdim etish muddatlari hamda ularning tarkibi va mazmuni to'g'risida"gi yangi tahrirdagi Nizom kuchga kirdi. Mazkur hujjatga asosan, MHXS bo'yicha yillik moliyaviy hisobotni taqdim etishning qat'iy tartibi belgilandi va endilikda yuridik shaxslar yillik moliyaviy hisobotni hisobot yilidan keyingi yilning 1 mayidan kechiktirmay topshirishlari

shart qilib qo'yildi. Bu esa, o'z navbatida, qisqa muddatlarda sifatli audit tekshiruvlarini o'tkazishni taqozo etadi.

Xalqaro audit standartlari (XAS) ga muvofiq, auditorlik xulosasi qat'iy reglamentlangan jarayonlarning mantiqiy yakuni hisoblanadi. Zamonaviy audit nazariyasida auditorlik xulosasini tayyorlashga shunchaki matematik hisob- kitoblarni tekshirish emas, balki riskka asoslangan yondashuv (risk-based approach) nuqtai nazaridan qaraladi. Bu yondashuv moliyaviy hisobotning barcha moddalarini emas, balki eng muhim va xato qilinish ehtimoli yuqori bo'lgan sohalarni chuqur tahlil qilishni anglatadi.

Auditor o'z xulosasini shakllantirishda qator fundamental konseptual asoslarga tayanadi. Birinchidan, muhimlik darajasi (materiality) konsepsiyasi qo'llaniladi. Auditor foydalanuvchilarning iqtisodiy qarorlariga ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan xatoliklar miqdorini tahliliy baholaydi. Ikkinchidan, korxonaning uzluksizlik farazi (going concern) chuqur tekshiriladi. Bunda kompaniyaning kelgusi 12 oy davomida o'z faoliyatini davom ettira olish qobiliyati, xususan, to'lov qobiliyati va likvidlik ko'rsatkichlari baholanadi. Uchinchidan, firibgarlik xavfi (fraud risk) va rahbariyatning nazorat tizimlarini aylanib o'tish ehtimoli XAS 240 standarti asosida jiddiy skaner qilinadi. To'rtinchidan, hisobot sanasidan keyingi hodisalarni (subsequent events) baholash orqali yil yakuni bilan xulosa berilgan sana oralig'ida yuz bergan va hisobotga ta'sir qiluvchi omillar inobatga olinadi. Olingan audit dalillarining yetarliligi va mosligiga qarab, XAS 700, 705 va 706-standartlariga muvofiq quyidagi turdagi auditorlik xulosalari shakllantiriladi:

- Ijobiy xulosa (Unqualified/Unmodified opinion):
- Shartli ijobiy xulosa (Qualified opinion):

- Salbiy xulosa (Adverse opinion):
- Fikr bildirishdan bosh tortish (Disclaimer of opinion):

XULOSA

Yuqoridagi iqtisodiy tahlillar va o'rganishlar asosida aytish mumkinki, O'zbekiston Respublikasida moliyaviy hisobotlarning MHXS asosida tuzilishi hamda audit bozorining institutsional jihatdan rivojlanishi mamlakatning makroiqtisodiy barqarorligiga (YAIMning 6.6% o'sishi, joriy hisob taqchilligi qisqarishi) mos ravishda bormoqda. Auditorlik xulosasining iqtisodiyotdagi ishonchni ta'minlash va kapital xarajatlarini pasaytirishdagi o'rne beqiyosdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Asian Development Bank (ADB). (2025). Asian Development Outlook, April 2025: Uzbekistan. Manila.
2. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. (2025). Auditorlik xizmatlari bozorining 2024-yil yakuni bo'yicha hisoboti. Toshkent.
3. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. (2025). Auditorlik faoliyati sohasida 2025-yil I yarim yilligida amalga oshirilgan ishlar to'g'risida axborot. Toshkent.
4. "Moliyaviy hisobotlarni taqdim etish muddatlari hamda ularning tarkibi va mazmuni to'g'risidagi nizom". O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligida 2024 yil 4 noyabrda 3567-son bilan ro'yxatga olingan.
5. Axmedova, N. (2026). The stage of adaptation in teaching directing. Spanish Journal of Innovation and Integrity, 51, 135-137.
6. Dilbar, U. (2022). A study of modern methods of teaching English. Academia: An International Multidisciplinary Research Journal, 12(2), 258-260.

7. Кенжебаева, Г. М., & Уразбаева, Д. (2017). Возможности технологий запоминания в обучении иностранному языку. In Педагогические знания в системе высшей школы (pp. 61-64).
8. Ahmedova, N. R. (2020). Estarada word art. *Central Asian Problems of Modern Science and Education*, 2020(1), 122-130.
9. Бабажанова, К. И., & Уразбаева, Д. Т. Роль использования загадок в обучении английскому языку. *Каракалпакского государственного университета им. Бердаха*, 48.
10. Рахматов, О. О., Рахматов, О., Нуриев, К. К., & Тўхтамишев, С. С. (2019). Мини технологическая линия по безотходной переработке плодов дыни. In вклад университетской аграрной науки в инновационное развитие агропромышленного комплекса (pp. 332-337).
11. Urazbaeva, D. (2020). The importance of improving online readiness skills in teaching English as a foreign language. *East European Scientific Journal*, 7(12 (64)), 28-31.
12. Ahmedova, N. (2021). O 'zbekistonda estrada san'atining rivojlanish tendensiyalari. *Интернаука*, (3-3), 40-41.
13. Mexrojevna, D. S. (2026). The Concept of the Heart in Spanish Prose: Cognitive and Cultural Perspectives. *New approaches in education: pedagogy, innovation, and development*, 2(2), 66-67.
14. Rakhmatov, O., Rakhmatov, F., Kurbanov, E., Rakhmatullaev, R., Kasimov, A., & Musayeva, N. (2023). The methodological foundations of the thermal efficiency in a convective drying unit of the chamber type. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 390, p. 04041). EDP Sciences.
15. Obidov, A., Nuriev, K., Allanazarov, M., Kurbonov, E., & Khudoyberdiev, R. (2021). Parameters of tillage working bodies. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 284, p. 02012). EDP Sciences.